

In een warm bad

De ruimte is niet meteen te duiden, in het begin zie je eigenlijk niets. In sprongetjes wordt het lichter, een dag breekt aan. De subtiele geluiden van de nacht worden aan flarden gescheurd door een koor van hanen en honden. Weg krekels, weg nachtegalen. De contouren van een gewelf worden zichtbaar, het groeiende licht valt door gaten in het dak op het oppervlak van roerloos water. De camera verandert zijn blik, bestudeert de waterspiegel die gevat is in een rechthoekig hardstenen bekken. De spiegel is bedekt met eilandjes van drijvende stofdeeltjes. Een vrouwenknie duwt zich traag het beeld in, dan volgen tegelijk hoofd en borst, de bijbehorende handen vegen voorzichtig het water schoon. Oei, heet.

Wim Oudshoorn Foto's: auteur en uit de film

W e keken naar het begin van de nieuwe korte film van Barbara Meter LOU-TRÓN, over een dag uit het leven van een badhuis uit de Turkse tijd op Lesbos, van zonsopgang tot zonsondergang. Het bad wordt voorgesteld als een soort van levend wezen. Een vreemd wezen, met oren naar buiten en ogen naar binnen gericht, verzot op het late zonlicht dat aan het einde van de middag door de geopende deur op zijn achtermuur valt, begerig naar de geluiden van buitenaf, vogels, cicaden, het gepraat en de muziek van het nabij gelegen *kafeníon*-terras en voortdurend gepreoccupeerd met zijn bijzondere waterhuishouding.

Wassen

Water uit de diepten van de aarde met een begintemperatuur van 69° stroomt in het bassin uit de bronkop met het getuiste mondje en verlaat het *loutró* weer aan de zijkant via een ingenieus gotenstelsel. Tussen het komen en het gaan van het water kan men er een geneeskrachtig of anderszins heilzaam bad in nemen. Het afgedankte maar nog steeds warme water valt in een lager gelegen riviertje. In de vroege, koele ochtend is het badgebouw nauwelijks te onderscheiden in de wolken stoom die uit het dal opstijgen. We zijn hier midden op het plateland. Daar boven op de berg ligt het dorp Lisvori. Afgezien van het oude badhuis uit de misschien wel 17e eeuw staat aan deze kant nog een kleiner exemplaar, van veel later datum, toen Lesbos al hoog en droog Grieks was. En dan zien we op deze idyllische plek ook een

kafeníon annex pension voor gasten die langduriger willen kuren en een kerkje voor Ai Yannis. Vroeger kwamen de bewoners van Lisvori hier in de eerste plaats voor de *kathariótita*, om de was te doen en te baden. De vrouwen daalden af met wasgoed en kinderschaar, die beiden kopje onder gingen in het warme water. Aan het eind van de middag keerde iedereen en alles fris en schoon huiswaarts. Die gezellige tochtjes zijn afgelopen, want wie heeft er nu geen douche en geen wasmachine? De *loutrá* van Lisvori zijn uitsluitend nog *iamatikes piyés*, geneeskrachtige bronnen. Dit water is bijzonder goed tegen reuma, huidziektes, ischias en vrouwenkwalen, zegt men. Tzelli Chatzidimitriou in haar prachtige fotoboek over de warme baden van Lesbos¹ – die van Lisvori zijn niet de enige op het eiland – noemde het water uit de warmwaterbronnen ‘heilig’ maar vaak hoor je toch zeggen dat het helende effect van *to áyo neró* vooral berust op inbeelding. Maar deze kritische geluiden zijn aan niemand besteed, want zo’n afdaling in water uit het midden der aarde is sowieso een genot.

Baden

Deze geneeskrachtige bron is uniek temidden van de andere warme baden van Lesbos. De *loutrá* van Polichnitos, Eftaloú, Yera en Thermi worden commercieel uitgebaat. Ze zijn opgeknappt volgens de laatste hygiënische voorschriften (tegels!) met veronachtzaming van elke historische context, er is een massageafdeling en een winkeltje met helende oliën en zal-

Lisvori, het laatste originele Turkse vrijbad

Barbara Meter en geluidsvrouw Nienke Brokke

vende lotions, de toegangsprijzen zijn vanzelf op al deze faciliteiten afgestemd. Maar in Lisvori heerst nog de ontspannen sfeer van de jaren '70. De grote meester in het dal van de hete bronnen is Lázaros, met het uiterlijk van een goedmoedige *djinn*, die waakt over water en mensen. Om de twee dagen laat hij één van de twee baden geheel leeglopen. In de vooravond trekt hij de reusachtige stop, vervaardigd van hout en lappen uit het bad, rond middernacht is al het water verdwenen. Lázaros schrobt de bodem van het bassin, doet de stop er weer in en leidt de heilzame stroom terug naar de bronkop, gorgelend en bruisend stort die zich in het lege bad. In de ochtend staat het water weer tot de rand, maagdelijk met een filigraan van minuscule stofdeeltjes uit het binnenste van de aarde op het oppervlak. De eerste bader van de dag breekt het vlies. De hete bronnen zijn dag en nacht geopend. Aan de deur van de keuken hangt een houten bakje met een klep waar de nachtbader zijn bijdrage van een euro in kan

deponeren. Overdag en 's avonds bakt, kookt en barbecuet Lázaros voor zijn gasten, maar je mag ook zelf de keuken in. Iedereen houdt zijn eigen administratie bij. Maar Utopia wordt bedreigd, dit laatste vrijbad gaat verdwijnen. Het contract van de badmeester met de gemeente Lisvori wordt niet verlengd. Weldra zullen de *bouldozes* komen om een parkeerplaats aan te leggen. De EOT, de Griekse toeristenorganisatie, wil alle baden in Griekenland gaan exploiteren, dus ook deze. Kuren is in de mode. De film van Barbara Meter is tegen deze achtergrond ook een afscheidsode aan dit laatste originele Turkse bad.

Filmen

We bevinden ons nu al geruime tijd buiten het bad. De film doet dat niet, die blijft binnen de muren. Toen Barbara Meter weer in deze heilzame bron terecht kwam, jaren na haar eerste bezoek, schrok ze van de afmetingen van de ruimte. Onze geest maakt alles eerder groter

dan kleiner. Deze *loutró* had ze voor ogen gehad toen ze het idee voor haar film kreeg. Maar konden de opnamen hier wel gemaakt worden? Kon er niet beter gefilmd worden in het majestueuze marmeren bad aan de baai van Yera? Na wikken en wegen werd toch besloten dat deze *loutró* LOU-TRÓN zou worden. Met een kleine crew, die een week lang hurkend en zwetend op de rand van het bad zat, werd het inwendig leven van deze wondere plek vastgelegd: de weerkaatsingen van de zon, de echo's van stemmen, de badgasten die binnen komen, te water gaan en weer verdwijnen. Kom, we gaan ook naar binnen, kleden ons uit, stappen in de hete waterstroom die ons verbindt met het binnenste van de aarde en laten ons drijven, weg van de buitenwereld, voor even terug in de moederbuik. Luister hoe het water komt en hoe het gaat, alles stroomt niets blijft. 🌊

¹ Jelly E. Hadjidimitriou: The sacred water / Τζέλη Ε. Χατζηδημητρίου Το άγιο νερό, Athens / Αθήνα 1996

